

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SUOMEN JA RUOTSIN VÄLILLÄ TEHDYN RAJAJOKISOPIMUKSEN HYVÄKSYMISESTÄ JA LAIKSI SOPIMUKSEN LAINSÄÄDÄNNÖN ALAAN KUULUVIEN MÄÄRÄYSTEN VOIMAANSAATTAMISESTA, SOPIMUKSEN SOVELTAMISESTA JA ERÄIDEN LAKIEN KUMOAMISESTA

Hallituksen esitys rajajokisopimuksesta (HE 264/2009 vp.) on eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan käsiteltävänä. Valiokunta on saanut sitä koskevat lausunnot eduskunnan ympäristövaliokunnalta ja perustuslakivaliokunnalta sekä eduskunnan ulkopuolisilta tahoilta.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa vastineenaan lausunnoissa esille tuotujen näkemysten osalta seuraavaa:

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslaissa säädettyä asetuksenantovaltaa ei ole syytä toistaa voimaansaattamislainsäädännössä. Tästä johtuen voimaansaattamislain 3 §:ää ehdotetaan muutettavan alla olevan mukaiseksi:

3 §

Maa- ja metsätalousministeriö tekee Ruotsin hallituksen tai tämän määräämän viranomaisen kanssa rajajokisopimuksen olennaisena osana olevan kalastussäännön 16 §:ssä tarkoitetun sopimuksen kalastussäännön määräyksistä poikkeamiseksi. Sopimuksella voidaan poiketa kalastussäännössä määrätystä sallituista kalastusajoista ja pyydyksistä, kalastustavoista, pyydysten määrätistä tai muista kalastusta koskevista teknisistä säännöistä sekä kalastussäännön liitteeseen 2 kuuluvista apajapaikoista.

Monet lausunnonantajat ovat tuoneet esille huolensa siitä, että rajajokisopimus ja kalastussääntö eivät riittävässä määrin turvaisi vaelluskalakantoja (lohi, taimen ja siika). Maa- ja metsätalousministeriö toteaa tältä osin, että vaikean neuvotteluprosessin tulos ei vaelluskalakantojen turvaamisen osalta vastaa kaikkiin asetettuihin neuvottelutavoitteisiin. Kuten hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, Suomi pyrki neuvotteluissa kaikin tavoin vähentämään Ruotsin puolella Tornionjoen edustalla kesäkuussa tapahtuvaa kalastusta kiinteillä pyydyksillä. Ruotsi kuitenkin painotti, ettei sillä ollut poliittisia tai oikeudellisia mahdollisuuksia hyväksyä Suomen rajoitusvaatimuksia. Tästä johtuen Ruotsi mainitsi usean otteeseen harkitsevansa koko sopimuksen irtisanomista, jolloin kalastusrajoituksia olisi kansallisin päätöksin todennäköisesti lievennetty.

Vaelluskalat kulkevat Tornionjokeen Ruotsin aluevesien kautta, joten Suomi ei pysty määräämään tällä kriittisellä alueella tapahtuvasta kalastuksesta. Myös tämän vuoksi jouduttiin tekemään kompromissiratkaisu, mikä sinänsä kuuluu neuvotteluprosessin luonteeseen. Kalastussääntöön sisältyvä joustavuusperiaate mahdollistaa kuitenkin kalastusrajoitusten tiukentamisen, jos vaelluskalakantojen kehitys niin edellyttää. Lisäksi on pidettävä mielessä, että aikaisemmin sovellettu lohenkalastuksen rajoitus merialueella heinäkuun 3 päivään, ei näytä olleen tehokas, koska alueella on pidetty samoja kiinteitä pyydyksiä heti jäiden lähdeyttä. Nyt pyydyksiä on sovittu laitettavan vesille aikaisin-taan kesäkuun 11 päivä.

Kalastuksen valvonta on monessa lausunnossa mainittu avaintekijäksi Tornionjoen kalastusalueella. Maa- ja metsätalousministeriö yhtyy tähän ja toteaa, että kalastussääntöön ja neuvottelupöytäkirjoihin tehdyt kirjaukset velvoittavat Ruotsia suorittamaan tehokasta valvontaa merikalastuksen kriittisinä aikoina kesäkuussa. Ne myös velvoittavat kalastajia kieltoaikoina päivittäin tyhjentämään rysänsä lohista ja taimenista, myös päivänä jolloin kalastus alkaa. Maa- ja metsätalousministeriö aikoo pitää valvontaa ja sitä koskevaa yhteistyötä keskeisenä aiheena kun kalastussäännön soveltamisesta vuosittain käydään keskustelua Ruotsin kanssa.

Eräissä lausunnoissa on viitattu siihen, että Euroopan komissio on valmistelemaan asetusehdotusta Itämeren lohikantoja koskevasta hoitosuunnitelmasta ja että olisi ollut tärkeää odottaa sen antamista. Maa- ja metsätalousministeriön arvion mukaan ehdotuksella ja sitä koskevalla päätöksellä ei tule olemaan sellaista merkitystä, että se olisi ristiriidassa kalastussäännön kanssa.

Kemijoen edustan terminaali-alue, joka on vahvistettu valtioneuvoston asetuksessa 190/2008 lohien kalastuksen rajoituksista Pohjanlahdella ja Simojoessa, on eräissä lausunnoissa katsottu olleen merkittävässä asemassa neuvotteluissa. Maa- ja metsätalousministeriö ei yhdy tähän arvioon ja toteaa, että Ruotsi ei neuvottelujen loppupuolella pitänyt esillä kysymystä terminaali-alueesta.

Tornionjoen luonnollisten taimenkantojen tila on heikko ja kannat ovat elvytystoimien tarpeessa. Sovitut kalastusrajoitukset tehostaisivat jonkin verran taimenen suojelua, erityisesti lohien ja taimenen vapakalastuskielto toukokuussa ja rauhoitus marras-joulukuussa, taimenen alamitan nosto, yhden kalan sääntö vapa- ja lippokalastuksessa sekä verkkojen rakennetta koskevat määräykset. Suomi pyrki neuvotteluissa sopimaan muistakin taimenkantojen suojelutoimista, kuten kalastuskielloista taimenelle tärkeiden sivujokien suualueilla. Tämä ei kuitenkaan saanut Ruotsin tuen. Sopimuspuolet ovat sopimuksen 25 artiklan mukaisesti kuitenkin sitoutuneet ryhtymään kalakantojen suojelutoimiin sivuvesistöissä.

Lausunnoissa on myös tuotu esille, että neuvotteluja olisi käyty salassa ja että osapuolet olisivat jääneet ilman vaikuttamismahdollisuuksia. Tältä osin maa- ja metsätalousministeriö haluaa huomauttaa, että neuvotteluprosessi on ollut mahdollisimman avoin ja eri osapuolten osallistumista rohkaiseva. Valtioneuvosto asetti neuvotteluja varten valtuuskunnan, jossa oli laaja edustus alueen kalastuksen sidosryhmistä. Neuvottelujen aikana järjestettiin lisäksi lukuisia kuulemistilaisuuksia alueella sekä lausuntokierroksia, joiden tulosten perusteella tehtiin joitakin täsmennyksiä sopimusteksteihin. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuus on siten ollut hyvä, riippumatta siitä, että kansainvälisiä neuvotteluja koskee julkisuuslain 24 §:n rajoitukset.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa saamelaiskäräjien lausunnosta, että sopimuksen 9 artiklan mukaisesti Suomi nimeää rajajokikomissioon kolme jäsentä, joista yksi on vesiasioista vastaavasta valtion viranomaisesta ja yksi sopimuksen soveltamisalueen kunnasta. Kolmannen jäsenen nimitysperuste on jätetty sopimuksessa avoimeksi. Sopimusneuvotteluissa vallinneen yhteisen käsityksen mukaan paikallistason edustuksen tulisi olla komissiossa vahva. Tämä otetaan huomioon komission jäseniä nimettäessä. Maa- ja metsätalousministeriön tarkoituksena on, että Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valmistelisi ehdotuksen jäsenten nimittämiseksi ottaen huomioon myös kuntien ja muiden rajaseutuyhteistyössä mukana olevien tahojen näkemykset.

Komission tehtävänä on toimia valtioiden välisenä yhteistyöelimenä sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi. Komission tehtävistä ja toimivallasta määrätään sopimuksen 10 ja 11 artiklassa. Tehtäviä hoitaessaan komission tulee noudattaa sopimusvaltioiden lainsäädäntöä ja kansainvälistä oikeutta myös siltä osin, kuin kyse on saamelaisten perusoikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin.

Saamelaiskäräjillä on saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) mukainen mahdollisuus vaikuttaa sopimuksen 26 artiklan ja kalastussäännön 16 §:n mukaisiin viranomaispäätöksiin vastaavalla tavalla kuin muuhunkin viranomaisten päätöksentekoon. Hakemusasioiden kieltä koskevan 22 artiklan mukaisesti myös saamen kielilaki (1086/2003) sekä vastaava Ruotsin lainsäädäntö tulevat sovellettaviksi sopimusalueen pohjoisimmassa osassa.

Rajajokisopimuksen voimaantulon ajankohta voisi näillä näkymin olla aikaisintaan elokuun tai syyskuun alku 2010. Tämän johtuu siitä, että Ruotsin hallitus antanee esityksensä valtiopäiville vasta 29.4.2010. Suomen ja Ruotsin eduskuntien päätösten jälkeen tarvitaan vielä aikaa sopimuksen voimaantulosäädösten antamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että pitkän ja vaikean neuvotteluprosessin takia olisi ensiarvoisen tärkeää, että molempien maiden eduskunnat tekisivät päätöksensä hyvissä ajoin ennen Ruotsin vaaleja 19.9.2010. Kun Ruotsi ei pysty saamaan rajajokisopimusta voimaan alkavalle kalastuskaudelle, voimaantulo olisi luontevinta ajoittaa vuodenvaihteeseen rajajokikomission toimintavuotta ajatellen. Myös muusta voimaantulon ajankohdasta voidaan sopia, esim. lokakuun alusta, mikäli Ruotsi niin toivoo.